
Hvilke ord bør vi bruke om utdanning?

SPRÅKSPALTEN

MONIKA KVERNENES

monika.kvernenes@uib.no

Monika Kvernenes er universitetspedagog og førsteamanuensis i medisinsk og helsefaglig pedagogikk ved Det medisinske fakultet, Universitetet i Bergen.

Pedagogikken er full av ord og termer som bærer med seg forventninger til hvilke roller vi skal fylle. Det er ikke likegyldig hvilke ord vi bruker.

Ikke sjelden hører jeg kolleger fortelle om undervisningsjobben sin i ordlag som dette:

«Jeg er foreleser på 3. året på medisinstudiet. I mine timer lærer jeg elevene om journalopptak. Undervisningen inneholder litt teori, men er mest praktisk fordi jeg mener de lærer best ved *learning by doing*. Studentene trenger *hands-on* erfaring og *feedback* underveis. Ja, de trenger *coaching*!»

Her blandes upresise norske begrep med engelske ord som vi har fullgode norske termer for.

La meg starte med de engelske ordene. Det er ingen grunn til å bruke ordet *feedback* fremfor *tilbakemelding*. *Coaching*, som stammer fra idrettsverdenen, kan her utmerket byttes ut med *veiledning*. *Learning-by-doing*, en frase som mange bruker uten å vite om dens opphav fra John Deweys (1859–1952) reformpedagogiske tankegods fra begynnelsen av 1900-tallet, dekkes godt av det norske uttrykket *erfaringslæring*.

«*Learning-by-doing* signaliserer at repetisjon er tilstrekkelig for at læring skal skje, mens det i virkeligheten i tillegg krever refleksjon, integrering av praktisk og teoretisk kunnskap samt motivasjon»

I tillegg kan det være nyttig å vite at Dewey selv, som er en av de mest innflytelsesrike pedagogene på 1900-tallet, anså slagordet som en misvisende forenkling av formuleringen «*learn to know by doing, and to do by knowing*»

(1). Man lærer nemlig ikke gjennom kun å gjøre. Jeg kjenner husmødre som har laget svinestek til søndagsmiddag ukentlig i 30 år uten å kunne vise til særlig kulinarisk fremgang. *Learning-by-doing* signaliserer at repetisjon er tilstrekkelig for at læring skal skje, mens det i virkeligheten i tillegg krever refleksjon, integrering av praktisk og teoretisk kunnskap samt motivasjon. Det er en pedagogisk oppgave å stimulere og støtte opp under disse aktivitetene.

Engelske lånord?

Når nye lærings- og undervisningsformer tas i bruk, blir gjerne ny terminologi og ikke minst forkortelser med på kjøpet. Noen ganger er vi heldige og kan lage norske oversettelser som ligger tett inntil de engelske ordene, slik vi har gjort for TBL (teambasert læring) og PBL (problembasert læring). Andre ganger må vi lage et mer egnet norsk ord slik vi har gjort med «oversettelsen» av MCQ – *multiple choice questions* til FVO – *flervalgsoppgaver* (2).

Men av og til etablerer de engelske ordene seg før vi rekker å tenke oss om. Dette har skjedd med innføring av simuleringsbasert utdanning, der *brif* og *debrif* allerede finnes som oppslagsord i norske ordbøker. I tillegg er de gitt fornorsket skrivemåte. Det er nok for sent å presse frem en utskifting av *brif* og *debrif* med for eksempel *orientering* og *etterveiledning*, men begrepsbruken minner oss om at det er viktig å være årvåkne når vi lar oss inspirere av den internasjonale diskursen og henter inn nye termer i vårt utdanningsvokabular.

Utdanning er mer enn forelesninger

Mange norske ord innen pedagogikk har etablert seg med misvisende betydning. Vi omtaler jobben som faglig universitetsansatt som *foreleser*, men vi må ikke glemme at det å være ansatt ved et universitet omfatter langt flere pedagogiske oppgaver enn kun å forelese (3). Rollebeskrivelsen bør omfatte undervisning i ulike formater, veiledning, vurdering, arbeid med studieplaner og det å være rollemodell. Her er substantivet *en underviser* langt mer dekkende. Enda mer presist ville det vært om vi fikk et norsk ord for det engelske *an educator*. *En utdanner* brukes i dag kun om lærerutdannere i skolen, men det er et ypperlig ord som rommer alle de oppgaver som må gjøres for å sikre god utdanning.

«Vi må kjenne til faguttrykk slik de brukes i den internasjonale diskursen, men vi trenger også et norsk fagspråk for legers læring»

Tilsvarende bør studenter omtales med ord som ikke innskrenker betydningen av å studere. Verbet *studere* stammer fra latin og betyr å være ivrig og flittig. Vi bør hegne om betegnelsene *student* og *universitet* og ikke la dem bli byttet ut med *skole* og *elev* (4).

Læring er en aktiv prosess

Til slutt en kommentar om ordet *læring*. Å utdanne seg til lege er en lang prosess der studenten skal tilegne seg kunnskaper, ferdigheter, tenkemåter og væremåter som gjør vedkommende i stand til å utøve legegjerningen godt. Læring skjer ikke ved overføring av kunnskap fra ett hode til et annet, men gjennom at studentene lytter, reflekterer, øver og setter sammen kunnskapsstrukturer på sitt vis. Det betyr at studenten selv må stå for læringen, mens *underviseren* – eller *utdanneren* – kan tilrettelegge og hjelpe til. Å *lære bort* eller å *lære noen andre noe* er derfor misvisende uttrykk. På engelsk gir det ingen mening å si *to learn away* eller *to learn someone* – på engelsk heter det *teach*. Vi kunne trenge den samme presisjonen på norsk, slik at vi kunne ha unngått å kommunisere læring som en passiv prosess.

Vi må kjenne til faguttrykk slik de brukes i den internasjonale diskursen, men vi trenger også et norsk fagspråk for legers læring (5). Ved å utvikle norske faguttrykk utvikler vi samtidig et mer presist vokabular og vi kan oppnå klarere kommunikasjon rundt pedagogiske oppgaver og roller.

REFERENCES

1. Skagen K. John Dewey. Store norske leksikon. https://snl.no/John_Dewey Lest 3.1.2023.
2. Gjersvik P. Eksamenslære for dummies. Tidsskr Nor Legeforen 2020; 140. doi: 10.4045/tidsskr.20.0142. [PubMed][CrossRef]
3. Harden RM, Lilley P. The eight roles of the medical teacher: the purpose and function of a teacher in the healthcare professions. Amsterdam: Elsevier, 2018.
4. Herzog SF. Doktorskole eller medisinstudium? Tidsskr Nor Legeforen 2017; 137. doi: 10.4045/tidsskr.16.0903. [PubMed][CrossRef]
5. Kvernenes M, Schei E. Legers læring. Veileder i medisinsk pedagogikk. Bergen: Fagbokforlaget, 2022.

Publisert: 25. juli 2023. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.23.0015
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 29. mars 2026.